

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет
Кафедра спеціальної освіти

МЕТОДИКА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Кваліфікаційна робота (проект)

На здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
другого року навчання 11-291 М групи
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Спеціальна освіта
Кур'янінова Дар'я Сергіївна
Керівник: к.пед.н., викладачка
Образцова О.М.
Рецензент: Петлюк С.С., директорка
Херсонської спеціальної
загальноосвітньої школи №1
Херсонської міської ради

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Проблема національно-патріотичного виховання школярів у психолого-педагогічній літературі	7
1.1. Поняття національно-патріотичного виховання молодших школярів. Етнопедагогіка.....	7
1.2. Виховання національної самосвідомості молодших школярів через залучення до народної культури.....	14
1.3. Психолого-педагогічні компоненти національно-патріотичного виховання.....	17
1.4. Система методичної роботи по організації національно-патріотичного виховання в умовах спеціальної школи.....	20
РОЗДІЛ 2. Експериментальне вивчення рівня національно-патріотичного виховання у молодших школярів спеціальної школи	24
2.1. Обґрунтування методики дослідження. Методика дослідження.....	24
2.2. Результати дослідження та їх аналіз.....	32
РОЗДІЛ 3. Методичні засади організації національно-патріотичного виховання школярів з інтелектуальними порушеннями	39
3.1. Методика організації національно-патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями на краєзнавчих засадах.....	39
3.2. Програма національно-патріотичного виховання «Я - громадянин України».....	42
3.3. Методичне забезпечення співпраці з батьками у вихованні національно-патріотичної самосвідомості школярів.....	47
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ДОДАТКИ	60
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. Кожен народ в історичному процесі створює свою національну культуру, що акумулює вікову мудрість, духовні і моральні цінності. І дуже важливо, щоб ці створені і накопичені багатства не залишалися в минулому, а постійно живили нові підростаючі покоління.

Національна самосвідомість - одна з властивостей нації, часто має визначальне значення для виділення нації з числа інших [5]. Розвиток національної самосвідомості дозволяє нації виділитися і оформитися у вигляді історично склалася стійкої групи людей, яка свого часу виникла на базі спільної мови, території проживання, економічного життя, культури і самобутнього характеру. Національна самосвідомість - це процес самопізнання і розвитку національно-культурної самобутності нації, а також властивість людини, яке дозволяє йому для себе особисто визначитися, до якої нації він належить [5].

Національно-патріотичне виховання є однією з важливих складових проблеми виховання особистості.

У психолого-педагогічному плані проблема патріотичного та національного виховання, її місце і роль в теорії та педагогічній практиці, отримала методологічно-теоретичне обґрунтування та розробку в працях і монографіях Бабейко Ф.С., Беха І.Д., Бондаренка Ю.О., Грдзелідзе Р.К., Дашдамірова А.Ф., Дробижева Л.М., Каюкова В.О., Русової С.П., Серовой І.І., Шахненко В.К., які висвітлюють різні теоретичні і практичні аспекти цієї проблеми, розглядають спектр заходів по формуванню національної і патріотичної свідомості, переконання і поведінки, щодо вдосконалення методів і форм виховного впливу.

Психологічні праці Ананьєва Б.Г., Братасюка М.Р., Виготського Л.С., Гальперіна П.Я., Забужко О.К., Леонтьєва А.Н., Міхновського М.В., Мойсеїва І.О., Чижевського Д.П., Шлемкевича М.В. допомагають усвідомити механізм взаємодії історичних, соціально-економічних,

етнокультурних і духовно-ідеологічних факторів, що регулюють відносини людей різних національностей, виявити ситуації спілкування, типові для конкретних національних груп в регіонах [17].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами : дослідження кваліфікаційної роботи виконані відповідно до напряму науково-дослідної роботи кафедри спеціальної освіти Херсонського державного університету «Зміст і технології навчання в системі спеціальної освіти та інклюзивному освітньому середовищі» № 0119U101727 від 22.11.2019 р.

Мета дослідження: дослідити методiku організації національно-патріотичного виховання молодших школярів як основу формування ціннісних орієнтирів в учнів закладів спеціальної освіти.

Відповідно до мети були виділені наступні завдання:

1. З'ясувати стан розробленості проблеми національно-патріотичного виховання у педагогічній теорії та сучасній освітній практиці;
2. Визначити педагогічні умови та методичні закономірності організації національно-патріотичного виховання у школярів молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту;
3. Дослідити рівні сформованості національно-патріотичних якостей особистості молодших школярів з порушеннями інтелекту та їх критерії;
4. Встановити методичні засади організації національно-патріотичного виховання школярів з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної школи.

Об'єкт дослідження – процес національно-патріотичного виховання учнів з інтелектуальними порушеннями у спеціальній школі.

Предмет дослідження: організація національно-патріотичного виховання учнів молодших класів спеціальної школи

Методи дослідження: Для вирішення поставлених завдань використовувався аналіз, синтез, систематизація та узагальнення психологічної та педагогічної літератури, констатуючий експеримент, бесіди, анкетування (за методикою Новицької М.І., Афонас'євої С.Ю, Виноградової Н.А., Мікляєвої Н.В.), методи кількісного та якісного аналізу і узагальнення експериментальних даних які дали можливість з'ясувати теоретичні засади поставлених задач і підходи щодо розв'язання проблеми діагностування й формування національно-патріотичних якостей у школярів молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту.

Наукова новизна одержаних результатів: в результаті аналізу спеціальної та психолого-педагогічної літератури було уточнено змістове наповнення національно-патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями (визначено зміст, задачі, завдання та принципи та функції, зміст та методи патріотичного виховання школярів з інтелектуальними порушеннями, дістали подальшого розвитку теоретичні засади вивчення проблеми національно-патріотичних якостей у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, зміст патріотичного виховання у спеціальній школі.

Практичне значення одержаних результатів. Представлені у кваліфікаційній роботі матеріали і рекомендації можуть бути використані при організації патріотичного виховання молодших школярів, для становлення їх національних засад як громадян своєї держави. Запропоновані методичні рекомендовані з організації національно-патріотичного виховання може використовуватися при роботі з дітьми молодшого шкільного віку у спеціальній школі. Отримані результати дослідження можуть бути використані під час розробки програм, посібників з навчально-виховної роботи для спеціальних шкіл, навчальної літератури для студентів-дефектологів, слухачів системи безперервної освіти, педагогів-практиків.

Апробація результатів дослідження відбувалася на засіданні педагогічної ради Старозбур'ївської спеціальної школи-інтернату Херсонської обласної ради та Гладківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Голопристанської міської ради Херсонської області у 2021 р.

Публікації: результати дослідження дипломного проєкту висвітлено у статті «Проблема національно-патріотичного виховання учнів спеціальної школи» і направлено до друку у збірник наукових праць Херсонського державного університету «Магістерські студії» у 2021 р.

Структура роботи: кваліфікаційна робота викладена на 59 сторінках друкованого тексту, з них 54 – основного. Складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (53 назви).

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Поняття національно-патріотичного виховання молодших школярів. Етнопедagogіка

Найважливіше завдання сучасної педагогіки - множення духовного потенціалу підростаючого покоління, формування його інтелектуальної, морально-естетичної культури через глибокий інтерес до прогресивного минулого свого народу, до національної, вітчизняної та світової культур.

Педагогів і психологів цікавить: як побудувати навчально-виховний процес, метою якого було б формування національної самосвідомості, розвиток у дитини системи загальнолюдських цінностей, розуміння ролі своєї нації, етносу в світовому історичному процесі [10].

Особливо гостро ця проблема постає у контексті спеціальної освіти.

Сьогодні не викликає сумніву думка про те, що визначальним у роботі загальноосвітньої спеціальної школи повинен стати принцип діалектичної єдності загальнолюдського і національного; політика національної замкнутості, штучної самоізоляції, так само як і ідея національної переваги, неминуче веде до духовного зубожіння, до серйозних моральних втрат [41].

Здоровий націоналізм повинен виховуватися з колиски. Він зобов'язаний стати духовним кріпленням і силою людини на все життя. Віра і молитва, виховання на героїчне минуле Вітчизни, усвідомлення свого обов'язку і честі, прищеплення моральної чистоти, сімейної кріплення і шанування свого роду і подвигів предків. Виховання любові до героїчної історії Вітчизни, до культури і традиційного спадщини, до святинь. Це повинно робити щеплення національних духовних минулим, зміцнювати волю і молоді серця [49].

Проблема національно-патріотичного виховання отримала методологічно-теоретичне обґрунтування та розробку в ряді наукових праць, а саме: Абдулатіпова Р. Г., Бабейко Ф.С., Беха І.Д., Бондаренка Ю.О., Грдзелідзе Р.К., Дашдамірова А.Ф., Дробижева Л.М., Каюкова В.О., Русової С.П., Серовой І.І., Шахненко В.К., які висвітлюють різні теоретичні аспекти цієї проблеми, розглядають спектр по формуванню національної і патріотичної свідомості, переконання і поведінки, щодо вдосконалення виховних методів і форм.

Проблема патріотичного виховання підрастаючого покоління є актуальною на всіх етапах розвитку людського суспільства. В даний час у зв'язку з кардинальними перетвореннями у всіх сферах життя нашого суспільства дана проблема набуває особливого значення.

Розглядаючи дану проблему, спочатку розглянемо саме поняття патріотизму. Патріотизм (від грецького «patris» - «батьківщина, вітчизна») - любов до батьківщини, відданість їй, прагнення своїми діями служити її інтересам. Елементи патріотизму, у вигляді прихильності до рідної землі, мови, традицій, формуються вже в дитячому віці [40].

Виходячи з цього можна зробити висновок, що патріотичне виховання громадянина необхідно починати в ранньому віці і розвивати в перебігу всього подальшого життя.

Патріотизм - любов до батьківщини, готовність захищати її, здійснювати подвиги в ім'я її та людей, що населяють рідну країну - будувати будинки, здійснювати відкриття, прокладати дороги і багато іншого. Поняття патріотизму також невідривно пов'язане з поняттям національної ідеї, так як саме вона є основним елементом, який скріплює націю, робить її єдиним цілим [20, 33].

Неможливо створити міцне суспільство, якщо єдиним, що об'єднує його, буде, наприклад, територіальна ознака, релігійний або інший. При використанні такої моделі поняття національна ідея і патріотизм швидко переходять в поняття націоналізм з усіма негативними наслідками.

Необхідно позначити, що національна ідея і патріотизм повинні сприяти тому, щоб людина прагнула до саморозвитку, до того, щоб створювати не тільки своє особисте благополуччя, але і благополуччя всіх своїх співвітчизників, всієї своєї країни.

У змісті патріотизму в єдності відображаються ключові поняття «Батьківщина» і «Вітчизна», що обумовлено, з одного боку, природною прив'язаністю людини до рідної землі, а з іншого - соціально-політичними, економічними та іншими особливостями конкретного суспільства. Важливими особливостями змісту патріотизму в сучасних умовах є [7]:

- посилення особистісної значущості патріотизму при поєднанні з колективізмом;
- спрямованість патріотизму не тільки на майбутнє, але і на даний;
- розвиток національної самосвідомості в єдності з інтернаціоналізмом;
- виявлення поняття «Батьківщина» як ключового, що обумовлює віднесення патріотизму до розряду соціально-моральних цінностей.

Патріотизм - соціально-моральна цінність, невід'ємна частина соціально-морального спрямування особистості. Залежно від рівня прояву патріотизм може розглядатися як [3]:

- моральний або політичний принцип (когнітивний рівень);
- моральне почуття (емоційний рівень);
- інтегративна моральна якість (поведінковий рівень).

Патріот - людина, яка любить свою Батьківщину, відданий своїй Батьківщині, своєму народу, який прагне своєю працею принести користь.

Патріотичне виховання - процес взаємодії вихователів і вихованців, спрямований на розвиток патріотичних почуттів, формування патріотичних переконань і стійких норм патріотичного поведінки [3].

Метою патріотичного виховання є виховання переконаного патріота, люблячого свою Батьківщину, відданого Батьківщині, готового служити йому своєю працею і захищати його інтереси [3].

Завдання патріотичного виховання [3, 39]:

- виховання патріотичних почуттів;
- формування на основі патріотичних знань поглядів і переконань патріотичного характеру;
- формування позитивного ставлення до патріотичної діяльності;
- формування практичних умінь і навичок, необхідних для самостійної діяльності патріотичного характеру.

Народна культура виховання являє собою основу будь-якої культури. Початкова школа неодмінно повинна бути послідовно національної, це - школа рідної мови, природне продовження «школи материнської». Національно-патріотичне виховання лежить в основі такої науки як етнопедагогіка.

Етнопедагогіка - це наука, не тільки вивчає народну педагогіку як реальність, але і розкриває закономірності становлення традиційних культур виховання в зв'язку з розвитком економічних, духовних, соціальних та інших суспільних явищ, а також показує способи, шляхи її функціонування в сучасних навчально-виховних системах в як їх органічної системоутворюючої частини [21, 47].

Вона виступає провідним фактором виховного процесу, має великий вплив на формування особистості підростаючої людини. Розкриття механізмів впливу - найважливіше завдання сучасної етнопедагогіки і етнопсихології [28].

У зв'язку з цим, при розгляді цієї багатогранної проблеми слід виходити з того, що оновлення суспільства шляхом демократизації, гуманізації, гуманітаризації сприяє відродженню національної самосвідомості, культури, докорінного оновлення шкільної політики, самої школи, в основі якої лежить постійний розвиток освіти,

перетворення його в механізм формування особистості і, в кінцевому рахунку, - дієвий механізм розвитку суспільства.

Вирішення цього завдання вимагає широкого залучення до процесу виховання підростаючого покоління всіх конструктивних національно-духовних традицій, релігійної культури. І на цій основі - розробку науково-педагогічних рекомендацій по їх ефективному застосуванню у виховній практиці [21, 51].

Однак традиції самі по собі не можуть бути основним засобом формування особистості дитини. Ефективність використання народних традицій залежить не тільки від розуміння їх ролі, а й від умінь вихователя використовувати все цінне, що вони в собі містять в загальному контексті педагогічних впливів. Тим більше що проблема впливу народних традицій і етнопедагогічної культури має досить складний характер, що може гіпертрофувати національну самосвідомість, здатне приводити до негативного ставлення до звичаїв і моральним нормам інших народів.

Звідси дуже важливо - знайти форми використання народних традицій, які б знімали національний егоцентризм, виступаючи умовою входження в цивілізовану загальнолюдську культуру і прийняття її цінностей за умови збереження досягнень національної культури. При цьому вчителю слід враховувати, що тісний взаємозв'язок і взаємодія в виховному процесі народних традицій, духовної, етнопедагогічної (і релігійної також) і сучасної культури різних етносів - оптимальний шлях суспільного розвитку, динамічного розвитку людства, основи розвитку культури, економіки і стабільності соціального життя нації і народів [45].

Етнопедагогічна культура гуманістична, звернена до людини. У ній сфокусовані потреби у праці, гармонія людини з природою, гуманістичне спілкування, прояв талантів і кращих якостей людини - совість, гідність, почуття милосердя, терпимість, добротворчість і взаєморозуміння, турбота про збереження навколишньої природи, суспільних благ,

поблажливість до слабкого, відраза до насильству та інші загальнолюдські моральні цінності. Відхід від дотримання норм народних традицій засуджується громадською думкою [28].

Таким чином, народні традиції надають нормативно-регулятивний вплив, сприяють закріпленню ціннісних орієнтирів, виступаючи найважливішим засобом особистісного розвитку людей. Основними принципами етнопедагогіки є: глибока індивідуалізація навчання і виховання: розвиток самостійності: формування "Я - концепції" зростаючої особистості. Розкриття соціально-психологічного сенсу народних традицій як складного функціонального фактора формування мотиваційно-потребнісної сфери дитини є умова її соціального розвитку.

У складній системі відносин, в які включено зростаючий людина і які пов'язують його з різними (за соціальним статусом, змістом і т.д.) групами, етнічні спільності виділяються спеціальними умовами вироблення нормативних систем, що регулюють поведінку (релігійна культура, її моральні заповіді в певній ступеня виступають як регулюючий і стримуючий фактор) [47].

Моральний розвиток дитини відбувається шляхом засвоєння нею суспільно-історичного досвіду людства в процесі предметно-практичної діяльності і засвоєння норм людських взаємин. Ці норми виступають як зразки, де в концентрованому вигляді зосереджені кращі риси, якості особистості, моральні ідеали, прийняті в соціумі.

Входячи до мотиваційної сфери особистості, такий зразок функціонує за принципом безпосередньо діючої потреби, визначаючи цим поведінкою і діяльністю дитини. Саме діяльність виступає психологічною основою реалізації зразка.

Найбільш активно засвоєння, "привласнення" зразків діяльності і поведінки соціальних норм відбувається в молодшому шкільному і підлітковому віці, коли зростаючий людина прагне до утвердження себе у

світі дорослих, слідуючи зразкам соціуму, сфокусованим в традиціях і звичаях [24].

У старшому шкільному віці відбувається соціалізація особистості. Зростаюча людина відкрита до сприйняття соціальних зразків. Звідси її бажання бути схожим на дорослих, вона готова і мотиваційно прагне до освоєння суспільних цінностей. Разом з тим, діти зазнають великих труднощів у самостійному осмисленні та освоєнні морального зразка соціально-етичних норм поведінки через певні звужені умов, які їм надає соціальне середовище і виховання [26].

Аналіз виховної роботи в школах показує, що випадкові і розрізнені спроби використовувати прогресивні ідеї національного виховання не приносять бажаних результатів. Тим більш, якщо ця робота проводиться відірвано від батьків, не використовується мудрість, досвід старших поколінь, культура в сімейному, трудовому, соціально-етичному вихованні. Разом з тим народні епічні твори, де втілена мудрість виховання, майже не вивчаються в школі.

Культурологічна, добротворча, спільна з дорослими творча діяльність, заснована на народних традиціях, також забуті. Жорстко централізоване навчання, окреслене навчальними планами і програмами, не дозволяє вивчати в повному обсязі твори народної творчості різних жанрів. Разом з тим, досвід показує, що вивчення таких матеріалів ефективно тоді, коли вони були впроваджені у зміст уроку, позаурочного часу на факультативних заняттях і в творчих об'єднаннях школярів [2].

Узагальнюючи зазначимо, що у сучасній школі необхідно враховувати наступні принципи [2]:

- інтернаціоналізм як ідейну основу конструювання відносин;
- цінність культур народів і значущість національної педагогіки як світоглядної, інструментальної основи побутових і професійних процесів соціалізації та становлення особистості;

- терпимості до поглядів особистості, різних релігійних вірувань, до соціокультурного середовища її розвитку;

- урахування специфіки соціальних рухів в своїй країні, і світі, використання їх можливостей, традицій, звичаїв в розвитку самобутньої особистості.

1.2. Виховання національної самосвідомості молодших школярів через залучення до народної культури

Молодший шкільний вік - найважливіший етап у розвитку дитини. Цей період первинної соціалізації, прилучення її до світу загальнолюдських цінностей, час встановлення його відносин з природою, людьми і суспільством.

Саме в цьому віці треба прагнути прищепити дитині тяги до вивчення культури свого народу і народів усього світу в цілому. З чого ж починати? Звичайно з того, що відомо дитині "з пелюшок," з перших почутих від материнських казок, пісенок, потішок. У цьому віці у дітей існує неусвідомлена тяга до чудесного, казкового.

Нажаль, наша система шкільного виховання спрямована на усередненого учня, в ній не залишається місця для дива. Дитяча тяга до чудесного часто пригнічується повсякденною реальністю. Альберт Ейнштейн писав: "Найпрекрасніше, що ми можемо випробувати, - це відчуття таємниці. Вона - джерело всякого справжнього мистецтва і науки. Той, хто ніколи не відчував цього почуття, хто не вміє зупинитися і задуматися, охоплений боязким захопленням, той подібний до мертвого, і очі його закриті ..." [1].

Увійти в казку, зануритися в чарівний світ, зруйнувати кордони часу і простору, відчувати себе не просто спостерігачем, а творцем повинні допомогти дітям, наприклад, заняття гуртка "Народна культура". Починаючи заняття з цього курсу, необхідно прагнути на основі вивчення

народної культури розкрити творчий і моральний потенціал дитини, виховати в неї почуття єдності людини з природою, Батьківщиною, народом, що живуть поруч з ним, дати їй пізнати саму себе [22].

Включити дитину в культурне національне середовище. Лоський М., великий вітчизняний філософ, абсолютно справедливо говорив про необхідність "Емоційно - вольового вживання в конкретне життя - як основний педагогічний принцип в системі національного виховання та освоєння культури". І ще одна велика цитата Лоського М., дуже добре розкриває основні цілі та завдання викладання гуртка "Народна культура".

"Який би не був могутній національний характер, бувають і в історичному процесі важкі роки зовнішніх і внутрішніх потрясінь, вони виснажують сили народу, і в такі періоди може розвинутися недовіра до себе і небезпека наслідування. Тому в справі збереження і розвитку національної своєрідності, крім природного сили народу, потрібно ще сприяння національного виховання і освіти" [37].

Нажаль, сучасна педагогіка ще не виробила розумної системи національного виховання. Обдумуючи питання про таку систему, необхідно віддавати собі звіт в тому, що сутність національного характеру і національної культури, як і всі – індивідуальне і не виражається у абстрактних поняттях.

Нація є конкретне живе буття. З приводу цього буття можна висловити тисячі абстрактних ідей. Але скільки б таких думках не формулювали, кожна з них і всі вони в цілому виявляться блідими, слабкими принципово і непорівнянними з живою великою правдою національної індивідуальності [31].

Тому завдання національного виховання і освіти не зводиться лише до того, щоб виробляти і засвоювати характерні риси народу, виразність в абстрактних поняттях. Звичайно, їх не слід випускати з уваги, але головним засобом виховання повинно бути інтелектуальне і емоційно-

вольове вживання в саму конкретного життя, в саме конкретний зміст національної творчості, як воно виражається в релігії, історії, в мові, в літературі, в мистецтві, взагалі в культурі народу [52].

Ще важче, але також необхідно доповнювати досягнення індивідуальності свого народу ще й співчутливим вживанням в культуру інших народів. Згадати з дітьми звичаї і обряди предків - значить навчити їх любові до Батьківщини, поваги до культури, обрядів звичаїв народів, не дарма кажуть: "Народ який не знає свого минулого, не має майбутнього".

Уроки народної культури - це нехай маленький, але дуже важливий крок, цивілізованого майбутнього країни. У всьому світі вже прийшли до розуміння, що народна культура займає значне місце в розвитку суспільства [45].

Зараз просто життєво необхідно починати працювати над вихованням в дітях національної самосвідомості. Величезний культурний шар, залишений нам у спадок, повинен послужити дітям дверима, які відкривають їм шлях в майбутнє країни.

Заняття мають сприяти формуванню національної самосвідомості, давати дитині поняття про нерозривність людини і природи, людини і нації, різних народів і націй. Допомагають розвинути уяву фантазію, політ думки, дають можливість розкрити величезний творчий потенціал, закладений в кожній людині. Культура кожного народу як форма його історичної пам'яті та самосвідомості є органічна частина світової культури [35].

Отже, освоюючи культуру свого народу, досягається і загальне. Люблячи своє, "особливе", вчимо відчувати повагу до іншої, "особливої" культури. Ніколи не було абстрактної світової культури, це завжди органічне ціле різних культур, пов'язаних між собою.

Починати вивчення національної культури, потрібно освоюючи, в першу чергу, власну, щоб не втратити себе, не втратити своє місце і свій

голос в "концерті народів", щоб "спільно творити гармонійну єдність життя, виблискуючи багатими фарбами різних культур". А це, в свою чергу, "можна лише в тому випадку, якщо ми будемо співчутливо вживатися в чужі культури, осягати їх як свою власну і таким чином виховувати в собі здатність заповнювати один одного своєю творчістю" [18].

При правильній, вдалій організації національно-патріотичного виховного процесу діти зможуть рости, вбираючи в себе з повагою і захопленням свою національну культуру, повагу і захват культурою народів, що живуть поруч [9].

Треба постаратися навчити їх не переставати дивуватися чуду народної культури. Вчитель повинен допомогти молодшим школярам знайти гармонію в житті з природою, любов до ближнього, красу і повагу до самого себе.

1.3. Психолого-педагогічні компоненти національно-патріотичного виховання

Відродження національної самосвідомості в єдності з моральним досвідом поведінки і духовністю культури набуває в теперішній час особливої актуальності. Вона визначається зростаючою роллю людини в створенні матеріальних і духовних цінностей і сприяє формуванню і розвитку гармонійної і конкурентоспроможної особистості [2].

Ефективне здійснення завдань багато в чому залежить від підготовленості вчителів до реалізації виховного потенціалу педагогіки. Школа в ідеалі повинна являти собою суспільний інститут, який передає молодому поколінню культуру даного суспільства, накопичену попереднім поколінням.

Для формування патріотизму в системі виховної роботи в школі потрібно знати не тільки його сутність і зміст виховання, а й його

психолого-педагогічні компоненти. Такими компонентами виступають потребнісно-мотиваційний, когнітивно-інтелектуальний, емоційно-чуттєвий, поведінковий і вольовий, їх зміст представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Психолого-педагогічні компоненти виховної роботи з формування патріотизму у спеціальній школі

№	Назва компоненту	Зміст компоненту	Методи реалізації
1	<i>Потребнісно - мотиваційний компонент патріотизму</i>	<p>Його формування здійснюється, перш за все, в системі навчальних занять, в процесі різноманітних форм позакласної роботи шляхом створення таких ситуацій, в яких би учні переживали почуття любові і гордості за свою Батьківщину, захоплювалися її історією, мужністю і хоробрістю патріотів.</p> <p>Пізнаючи ідею Батьківщини, переживаючи почуття любові до неї, школяр стверджує свою гідність, прагне бути схожим на героїв Батьківщини. Уроки покликані допомогти школярам пережити і зрозуміти все позитивне, що було в минулому. Засвоєння учнями ідеї любові до Батьківщини, до всього людства, прищеплення загальнолюдських норм моралі є найважливішим етапом формування громадянськості, виховання громадянина України.</p> <p>Учні переживають почуття прихильності до своєї рідної землі, коли включаються в краєзнавчу роботу, зустрічаються з людьми, котрі здійснили бойові і трудові подвиги. В учнів з'являється відчуття захоплення, прагнення наслідувати таких людей.</p>	Система навчальних занять, позакласна робота, краєзнавча робота
2	<i>Когнітивно - інтелектуальний</i>	Цей компонент включає в себе поглиблене осмислення сутності патріотизму і	Позакласна робота: бесіди,

	<i>компонент патріотизму.</i>	способів його прояву в різних видах людської діяльності. Чимало можливостей для цього є в позакласній роботі: бесіди, зустрічі на патріотичну тематику, літературно - мистецькі вітальні, організація пошукової роботи. Така робота сприяє усвідомленню учнями конкретних патріотичних проявів і якостей особистості.	зустрічі на патріотичну тематику, літературно - мистецькі вітальні, організація пошукової роботи
--	-------------------------------	--	--

Продовження таблиці 1.1

3	<i>Емоційно чуттєвий компонент патріотизму.</i>	Цей компонент складається з формування в учнів патріотичних поглядів і переконань. Для цього необхідно, щоб знання про сутність і способи прояву цих якостей були не просто засвоєні учнями, а набули особистісний сенс, пройшли через емоційні переживання []. Велике значення має в даному компоненті створення педагогічних ситуацій, які включали б в себе елементи дискусій, певну боротьбу думок, відстоювання учнями своїх суджень.	Створення педагогічних ситуацій, елементи дискусій, певна боротьба думок, відстоювання своїх суджень.
4	<i>Поведінковий і вольовий компоненти патріотизму.</i>	Це формування в учнів здатності до вольових проявів в області патріотизму та культури міжнаціональних відносин. Основним засобом є включення учнів у різноманітні види практичної діяльності та формування у них навичок і звичок, досвіду патріотичної поведінки. Сюди входять різні види трудової, спортивної та суспільно корисної діяльності, краєзнавча робота, святкування історико - ювілейних дат, зустрічі з ветеранами.	Різні види трудової, спортивної та суспільно корисної діяльності, краєзнавча робота, святкування історико - ювілейних дат, зустрічі з ветеранами.

1.4. Система методичної роботи по організації національно-патріотичного виховання в умовах спеціальної школи

Процес національно-патріотичного виховання у спеціальній школі є важким і його результати не такі відчутні, як у загальноосвітній школі,

він ускладнюється низкою психофізіологічних особливостей, властивих дітям з інтелектуальними порушеннями.

Дитина з інтелектуальними порушеннями з великими труднощами засвоює норми, правила поведінки і спілкування, їй потрібно більше часу для того, щоб засвоїти, що таке любов до дому, сім'ї, Батьківщини. Сенса багатьох національно-патріотичних якостей дитині з порушеннями інтелекту так і не зрозуміти, а ті поняття, які дитина із загальноосвітньої школи починає усвідомлювати до 2-3 класу, їй будуть зрозумілі набагато пізніше [4, 11].

План виховної роботи з вихованцями спеціальної школи складається з урахуванням віку дітей, спираючись на календар знаменних дат, відповідно до мети і завдання, які допоможуть прийти до виконання мети.

Таблиця 1.2

**Основні напрямки національно-патріотичного виховання
школярів з порушеннями інтелекту [14]**

№	Назва напрямку	Зміст напрямку
1	<i>Духовно моральне.</i>	Усвідомлення учнями з інтелектуальними порушеннями в процесі патріотичного виховання вищих цінностей, соціально значущих процесів і явищ реального життя, здатність керуватися ними в якості визначальних принципів, позицій у практичній діяльності.
2	<i>Цивільно патріотичне.</i>	Впливає через систему заходів на формування правової культури та законслухняності, навичок оцінки політичних і правових подій і процесів в суспільстві і державі, постійної готовності до служіння своєму народу.
3	<i>Історико краєзнавчий.</i>	Система заходів з національно-патріотичного виховання, спрямованих на пізнання історико - культурного коріння, усвідомлення неповторності Вітчизни, її долі, нерозривності з нею.
4	<i>Героїко патріотичне.</i>	Складова частина національно-патріотичного виховання, яка орієнтується на пропаганду героїчних професій, знаменних героїчних і історичних дат нашої історії, виховання почуття гордості до героїчних діянь предків.
5	<i>Військово</i>	Орієнтоване на формування у школярів з порушеннями

	<i>патріотичне.</i>	інтелекту високої патріотичної свідомості, ідей служіння Батьківщині, здатності до її збройного захисту, вивчення української військової історії, військових традицій.
6	<i>Спортивно - патріотичне.</i>	Направлено на розвиток морально - вольових якостей, виховання сили, спритності, стійкості, мужності, дисциплінованості в процесі занять фізичною культурою і спортом, формування готовності до захисту Батьківщини.
7	<i>Соціально - патріотичне.</i>	Направлено на активізацію духовно - моральної і культурно - історичної спадкоємності поколінь, формування активної життєвої позиції, прояв почуттів благородства і співчуття, прояв турботи про людей похилого віку.

Форми роботи з національно-патріотичного виховання у спеціальній школі [6]:

- Шкільний історико - краєзнавчий музей;
- Науково - практична конференція «Світ через культуру»;
- Місячник героїко - патріотичного виховання;
- Екскурсії по місцях бойової слави;
- Зустрічі з ветеранами війни;
- Уроки мужності і пам'яті;
- Участь в районних конкурсах і заходах патріотичної спрямованості;
- Патріотична акція «Подарунок солдату»;
- Конкурс патріотичної пісні;
- Проведення заходів з вивчення державної символіки України;
- Проведення рейду «Турбота» практики шефства школи над ветеранами, літніми людьми;
- Організація вивчення краєзнавчих матеріалів на уроках історії, географії, літератури.

Форми роботи з патріотичного виховання постійно оновлюються і здійснюються через навчальну та позакласну діяльність спеціальної школи.

Взаємодія школи і родини по формуванню і розвитку національно-патріотичних відчуттів у школярів з інтелектуальними порушеннями.

Без сім'ї неможливо повноцінно виховати людину. Сім'я - це малий світ, мале суспільство. Тільки в сім'ї людина може бути по - справжньому щасливий. Тут дозріває особистість.

Але багатьом з нас сьогодні не відомо, що таке справжня сім'я, прості сімейні радощі. Ми втратили сімейну наступність, відійшли від традицій. Ось чому на допомогу родині покликана прийти школа.

Як показують численні дослідження, більшість українців ідентифікують себе з сім'єю. І в цьому є певна закономірність. Соціальний світ, що сприймається як світ батьківщини, рідної домівки, спорідненості, позитивно впливає на розгортання життєвих сил особистості, знижує рівень напруженості і конфліктності [42].

Незважаючи на зміни, Україна відноситься більшою мірою до традиційного суспільства. Для нього характерно орієнтування на національні цінності, що втілюються насамперед у людській духовності, всебічно розвиненій особистості, повноцінній сім'ї та здоровому способу життя.

Батьки, Батьківщина, родовід, рід, народ - не випадково однокореневі слова. Це своєрідна формула громадянського патріотизму, в основі якої лежать почуття Батьківщини, спорідненості, вкоріненості в ментальну культуру, причетності до світу інших, відповідальності та любові [32].

У кожної особи, що відбулася, у кожної людини є Батьківщина. Як будуються відносини людини зі своєю малою і великою Батьківщиною, Вітчизною, так само повинні будуватися і відносини громадянина зі своєю державою. Інтереси Батьківщини, Вітчизни понад усе.

Взаємодії малої вітчизни, своєї регіональної, етнічної батьківщини і іншої, великої, що зветься Україною, визначають процес патріотичного виховання. У роботі з національно-патріотичного виховання головним напрямком є вивчення духовних традицій української родини - історії

духовного розвитку народу, історії боротьби добра і зла, історії розвитку конкретної сім'ї [32].

Одним з напрямків можна вважати краєзнавство, де дітям з порушеннями інтелекту пропонується вивчити історію своєї сім'ї, свого району, міста. Інтерес викликають заняття, пов'язані з темою «Мій родовід», де дітям пропонується разом з батьками скласти родове древо своєї сім'ї, зібрати старі фотографії, вивчити сімейний архів.

Улюбленим заняттям є і складання народного календаря, який дає уявлення про українські фольклорі, народні і православні свята, які поступово входять до традицій родин учнів.

Національно-патріотичне виховання учнів через участь в заходах різних рівнів [4]:

- акції;
- виставки;
- конкурси;
- екскурсії;
- робота з ветеранами та багато іншого.

Національно-патріотичне виховання учнів через організацію екскурсій, виходів [15]:

- вихід і екскурсія до шкільного історико - краєзнавчого музею і міського історико - архітектурного музею.

Національно-патріотичне виховання учнів через систему класних годин [23]:

- вивчення державної символіки України;
- уроки мужності;
- зустрічі з ветеранами війни;
- бесіди, присвячені вшануванню пам'ятних дат, днів військової слави;
- класні години, присвячені Дню літньої людини, Дню захисника Вітчизни, Дню матері та інші заходи.

Національно-патріотичне виховання учнів через систему додаткової освіти:

- участь в різних конкурсах, виставках по патріотичної спрямованості.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ РІВНЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

2.1. Обґрунтування методики дослідження. Методика дослідження

Важливим є усвідомлення того, що патріотизм - це, перш за все, національна ідея, культурно-історичний розвиток країни. Від того, наскільки молоді люди просякнуті духом любові до своєї вітчизни, залежить і питання національної безпеки держави.

Патріотичне виховання закладає основу інституту громадянського суспільства, головним завданням якого є збереження єдності і спільності нашої багатонаціональної країни, а також виконання своїх прямих обов'язків перед країною. У свою чергу, варто відзначити, що для якісного виконання, необхідно з раннього дитинства прививати любов до своєї Батьківщини [25].

Наша країна знаходиться на складному етапі свого розвитку. Зовнішню проблему становлять несприятливі відносини з іншими світовими державами, що, в свою чергу, впливає і на внутрішні аспекти життєдіяльності держави, які полягають в нестабільній політичній та соціально-економічній обстановці [25].

Саме тому важливим є збереження національної сили духу, шляхом виховання справжніх і відданих патріотів України, так як це зможе допомогти в об'єднанні сил і боротьбі за щасливе майбутнє в нашій країні.

Головними завданнями у вихованні патріотичного духу є [53]:

– прищепити школярам почуття прихильності до Батьківщини і її народу;

- навчити молодь шанобливо ставитися до історії, культурі, традиціям і звичаям країни;
- бути готовим оберігати свою державу за будь-яких обставин і намагатися розвивати ситуацію в країні на краще [53].

На основі вивчення робіт Бабейка Ф.С., Бежа І.Д., Бондаренка Ю.О., Грдзелідзе Р.К., Дашдамірова А.Ф., Дробижева Л.М., Каюкова В.О., Русової С.П., Серовой І.І., Шахненко В.К., які були присвячені аналізу проблеми патріотичного виховання, нами було проведено власне дослідження.

Мета дослідження полягала в тому, щоб з'ясувати рівень патріотизму і патріотичної вихованості в учнів сучасної української школи, а саме у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. В якості методу дослідження використовувався опитування за допомогою анкетування.

Завдання експериментальної частини:

1. Підібрати методики діагностики національно-патріотичного виховання школярів молодших класів з інтелектуальними порушеннями.
2. Описати методики діагностики національно-патріотичного виховання школярів молодших класів з інтелектуальними порушеннями (на основі адаптованих методик Новицької М.І., Афонас'євої С.Ю, Виноградової Н.А., Н.В. Мікляєвої).
3. Проаналізувати отримані в результаті використання методики дані.

Теоретико - методологічну основу дослідження становлять роботи науковців, що присвятили їх проблемі національно-патріотичного виховання, а саме Азарової О.А., Александрова Е. Ю., Жуковської Р. І., Буре Р.С., Воронової Є.Г., Люблінської А. А., Маханёвой М. Д., Маркової Т. А., Новицька Ю.М., Карімова Л. Г., Кондрикінський Л. А., Комратова Н. Г., Костіна Е. П., Кочнева Н. Н., Солнцевої О.В., Семенова Л. Л. в галузі педагогіки і психології підтвердили, що «молодшим школярам з

порушеннями інтелекту притаманне почуття любові до рідного міста, краю. Однак, в даному віці у зазначеної категорії дітей неможливо сформувані переконання, але можна закласти глибокі емоційні основи патріотичних почуттів. Дитина цього віку мислить конкретно. Вона повинна виконувати конкретні справи, а не оперувати абстрактними поняттями» [4].

Педагогічний процес сучасного загальноосвітнього закладу спеціальної освіти повинен бути орієнтований на забезпечення розвитку кожної дитини, збереження її унікальності і самобутності, створення можливостей розкриття здібностей і нахилів, корекції. Тому запорукою ефективного проектування педагогічного процесу є наявність у педагога інформації про можливості, інтереси і проблеми кожної дитини. Отже, виникає потреба в діагностиці кожної дитини з порушеннями інтелекту [6].

У більшості школярів з інтелектуальними порушеннями такі пізнавальні процеси як увага, пам'ять, сприйняття, уяву і мислення перебувають на порівняно низькому рівні розвитку.

Оскільки функція власного контролю у цьому віці у школярів знаходиться у початковій стадії свого формування, потрібно мати на увазі, що для організації продуктивної діяльності дитини в процесі діагностування потрібен постійний зовнішній контроль і програмування діяльності з боку експериментатора.

Необхідно на початку роботи використовувати ті «ігрові методики», які зацікавили дитину в процесі обстеження. У будь-якому випадку для початку спільної діяльності необхідно дати дитині свідомо доступне і цікаве для неї завдання, дозволивши їй при цьому розташовуватися в таких місцях і позах (на килимку на колінах) як це зручно дитині. Тільки через деякий час, при вже встановленому контакті можна посадити дитину за стіл [29, 35].

Важлива умова діагностики - пристосування до індивідуальних особливостей дитини: її темпу, рівню стомлюваності, коливань мотивації і т.д. У разі швидкого стомлення можна зробити перерву і поговорити з дитиною або дати їй можливість встати, походити, пограти з нею в м'яч і зробити кілька фізкультурних вправ.

Вимоги до проведення процедури обстеження.

Індивідуальні освітні потреби дитини визначаються з урахуванням показників пізнавального і особистісного розвитку, виявлених під час обстеження.

З огляду на складність побудови діагностичного процесу і відповідальність фахівців за отримані результати, існують деякі вимоги, на які слід орієнтуватися при реалізації діагностичної діяльності [16]:

- процедура обстеження повинна будуватися відповідно до особливостей віку дитини;

- методики повинні бути зручні для використання, мати можливість стандартизації та математичної обробки даних, але водночас враховувати не стільки кількісні результати, скільки особливості процесу виконання завдань;

- аналіз отриманих результатів повинен бути якісно-кількісними; в роботах провідних вітчизняних психологів показано, що саме якісний аналіз, який реалізується через систему якісних показників, дозволяє виявити своєрідність вихованих якостей дитини, а кількісні оцінки використовуються для визначення ступеня вираженості патріотичної вихованості, що полегшує порівнювання результатів, отримані у дітей з різними порушеннями розвитку;

- вибір якісних показників не повинен бути випадковим, а повинен визначатися їхньою здатністю відображати рівні сформованості психічних функцій, порушення яких характерно для дітей з порушеннями розвитку;

- для отримання достовірних результатів важливо встановити продуктивний контакт і взаєморозуміння експериментатора і дитини;

Наведемо зразок опитувальника (на основі адаптованих опитувальників Новицької М.І., Афонас'євої С.Ю, Виноградової Н.А., Мікляєвої Н.В.) [11]:

1. Як прізвище, ім'я, по батькові ваших батьків? Ви хочете бути схожими на них?
2. Що таке сім'я? Що таке рід? Що таке народ?
3. Як називається країна, в якій ти живеш? Ти б хотів виїхати жити в іншу країну? Чому?
4. Що таке Батьківщина?
5. Які символи держави ти знаєш?
6. Як треба ставитися до державних символів?
7. Ким ти будеш, коли виростеш? Чому?
8. Ти любиш своє місто?
9. Чому так кажуть: «Україна - наша Батьківщина»?
10. Чим знаменита наша Батьківщина?
11. Хто з казкових героїв любить свою Батьківщину?
12. Які народні символи своєї Батьківщини ти знаєш?
13. Що таке народні традиції? Які ви знаєте?
14. Чому воїни боронять свою країну на фронті?
15. Що таке гімн? У твоєї держави він є?

Аналіз результатів бесіди включає в себе відповіді на поставлені питання знань.

Таким чином, методика дослідження рівня національно-патріотичної вихованості дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями, передбачала вивчення сформованості зазначених показників.

Було визначено чотири рівнів сформованості структурних компонентів національно-патріотичної вихованості загалом: високий,

достатній, середній, низький. Рівні сформованості компонентів за окремими показниками вимірювалися також кількісно за допомогою бальної системи.

Якщо учень правильно і без допомоги відповідав на питання отримував - 2 бали; відповідав правильно, але з допомогою – 1 бал, не відповідав – 0 балів. Найбільша кількість балів, яку міг набрати учень – 30.

Тому, рівні сформованості правосвідомості у школярів з порушеннями інтелекту, загалом, розподілено наступним чином:

Бали	Рівні
Від 30 до 24	високий рівень
Від 23 до 16	достатній рівень
Від 15 до 8	середній рівень
Від 7 до 0	низький рівень

Були визначені також рівні сформованості національно-патріотичної вихованості загалом, у яких представлено їх наповнюваність (табл 2.1).

Таблиця 2.1

**Рівні сформованості національно-патріотичної вихованості
школярів з інтелектуальними порушеннями**

№	Рівень	Змістове наповнення
1	Високий	цілковито правильне відтворення дитиною повного обсягу матеріалу, який вона розуміє, може виділити головне, пояснити; цілковито позитивне ставлення дитини до складових патріотизму, стійке їх прийняття і виразне бажання діяти відповідно до них; цілковите переконання дитини діяти згідно всіх правових норм, її стійкість незалежно від зміни обставин, бажання до реалізації переконання у діяльності.
2	Достатній	в основному правильне відтворення дитиною більшої частини матеріалу, який вона розуміє, може виділити

		голове, частково пояснити; виразно позитивне ставлення і достатньо стійке прийняття дитиною складових національної та патріотичної дійсності, достатньо виражене бажання діяти відповідно до них; переважна (достатня) стійкість незалежно від зміни обставин, та переважне (достатнє) бажання до реалізації переконання у діяльності.
--	--	--

Продовження таблиці 2.1

3	Середній	не завжди точно відтворення дитиною (до половини обсягу) матеріалу, який вона в основному розуміє, але не завжди може пояснити; зацікавлене, недостатньо стійке ставлення дитини до складових національно-патріотичної дійсності та недостатньо виражене бажання діяти відповідно до них; недостатня стійкість в залежності від зміни обставин, та недостатньо виражене бажання до реалізації переконання у діяльності
4	Низький	неправильне відтворення дитиною матеріалу чи його відсутність, матеріал не розуміє; негативне, епізодичне, споглядальне ставлення дитини до складових національно-патріотичної дійсності; яке характеризується епізодичністю (мінливістю у залежності від обставин).

Також, проведення бесіди – анкети зі школярами дало змогу встановити напрямки патріотичної вихованості за показниками визначеними Новицькою М.І., Афонас'євою С.Ю, Виноградовою Н.А., Мікляєвою Н.В. і дати їм експертну оцінку, показники наведено у таблиці 2.2.

Зразок діагностичної карти експертної оцінки патріотичної вихованості школярів з інтелектуальними порушеннями представлено у таблиці 2.2. кількісне оцінювання здійснювалося за п'ятибальною системою.

Обробка діагностичної карти експертної оцінки патріотичної вихованості включає в себе наступні положення:

- аналіз і систематизація даних за показником «патріотичні уявлення»;
- аналіз і систематизація даних за показником «патріотичні

переконання»;

- аналіз і систематизація даних за показником «можливості подальшого розвитку».

Таблиця 2.2

Діагностична карта експертної оцінки патріотичної вихованості школярів з інтелектуальними порушеннями за показниками

Показники	Балл				
	1	2	3	4	5
Патріотичні уявлення					
Запас знань і уявлень про ставлення до праці і суспільства					
Запас знань і уявлень про ставлення до себе і іншої людини					
Уявлення про сім'ю та наступність поколінь в родині: розуміє і вміє міркувати					
Уявлення про рідну землю і природу, історію Батьківщини: розуміє, вміє міркувати					
Перераховані знання застосовує при аналізі життєвих ситуацій і відображає в продуктивній діяльності					
Патріотичні переконання					
Використовує знання про сім'ю, рід і народ як основу для формування своїх особистих ціннісних орієнтацій, мотив					
Вміє зіставляти і усвідомлювати різні мотиви поведінки інших людей					
Може прийняти відповідальність за своє рішення					
Має свою точку зору, відстоює свої позиції і переконання, що стосуються патріотичних почуттів і уявлень					
Вміє виявити повагу до інших людей					
Можливості подальшого розвитку					
Проявляє ініціативу в моральних ситуаціях і ситуаціях, що вимагають прояву патріотизму					
Прагне усвідомити способи свого особистісного розвитку					

У нових умовах проявляє орієнтування					
Готовий до прийняття допомоги іншої людини в розвитку своєї особистості					
Прагне усвідомити способи свого особистісного розвитку, проектує свою особистість					

На підставі результатів діагностики формуються освітні та соціокультурні запити сімей і коригується зміст роботи з дітьми молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

2.2. Результати дослідження та їх аналіз

Важливим є усвідомлення того, що патріотизм - це, перш за все, національна ідея, культурно-історичний розвиток країни. Від того, наскільки діти просякнуті духом любові до своєї вітчизни, залежить і першість питання національної безпеки держави.

Патріотичне виховання закладає основу інституту громадянського суспільства, головним завданням якого є збереження єдності і спільності нашої багатонаціональної країни, а також виконання своїх прямих обов'язків перед країною.

У свою чергу, варто відзначити, що для якісного виконання, необхідно з раннього дитинства прививати любов до своєї Батьківщини.

Наша країна знаходиться на складному етапі свого розвитку. Зовнішню проблему становлять несприятливі відносини з іншими світовими державами, що, в свою чергу, впливає і на внутрішні аспекти життєдіяльності держави, які полягають в нестабільній політичній та соціально-економічній обстановці.

Головними завданнями у вихованні патріотичного духу школярів є: прищеплення учням почуття прихильності до Батьківщини і її багатонаціонального народу; навчити шанобливо ставитися до історії, культури, традицій і звичаїв країни; бути готовим оберігати свою державу за будь-яких обставин [27].

Отже, отримані в результаті проведеного експериментального дослідження дані дають змогу визначити рівень сформованості національно-патріотичної вихованості молодших школярів з інтелектуальними порушеннями та визначити її направленість.

У дослідженні приймали участь 8 учнів 3 класу Старозбур'ївської спеціальної школи-інтернату Херсонської обласної ради з діагнозом легка розумова відсталість

Аналіз отриманих даних дав змогу визначити, що рівні сформованості національно-патріотичної вихованості молодших школярів з інтелектуальними порушеннями мають переважно низькі показники. Результати дослідження представлено у таблиці 2.3.

Таблиці 2.3

Дані про рівні сформованості національно-патріотичної вихованості молодших школярів з інтелектуальними порушеннями за опитувальником (бали/рівні)

Прізвище, ім`я учня	Сформованість правосвідомості	
	Бали	Рівні
1 К.М.	4	низький
2 П.С.	10	середній
3 В.К.	5	низький
4 Ж.С.	8	середній
5 М.О.	17	достатній
6 Г.О.	10	середній
7 Л.Д.	5	низький
8 М.В.	3	низький

Аналізуючи відповіді учнів за питаннями анкети зазначимо, що на деякі питання учні відповідали легко і з задоволенням, деякі, викликали у них певні труднощі, на деяких питаннях учні намагалися «зісковзувати» і

говорити про більш приємні і зрозумілі для них речі (погода, їжа, сусід по парті, тощо).

На перше питання опитувальника «Як прізвище, ім'я, по батькові ваших батьків? Ви хочете бути схожими на них?» переважна кількість школярів не могла дати повної відповіді. Говорили: папа Міша і мама Света, таке як у мене та ін. Всі учні дали схвальну відповідь про те, що хочуть бути схожими на своїх батьків.

Питання про сім'ю, рід, народ викликало неоднозначні відповіді і емоції школярів з інтелектуальними порушеннями.

Якщо категорія сім'ї їм зрозуміла (це мої тато і мама, це там де я живу), то категорія роду і народу мали доволі абстрактний статус для дитини. Учні не могли відповісти і пояснити значення цих слів.

Діти легко називали державні символи України, давали коментарі де вони їх бачили, коли, якого вони кольору, але національні не називали. Учні не асоціювали вишиванку, калину, Дніпро тощо з Україною.

Не меншої проблемності в учнів викликало слово Батьківщина. Тільки один учень зазначив, що «...Україна - це моя Батьківщина...», але жоден не зміг пояснити значення цього слова, розтлумачити його.

Взагалі, у відповідях учнів прослідковувався певний примітивізм і шаблонність. У своїх відповідях вони використовують словосполучення почуті у рекламі, на уроці, прочитані на білбордах або вивісках. Тому, жоден учень не отримав високого балу за відповідь.

Математичні обчислення отриманих результатів дали можливість визначити відсоткове співвідношення учнів у класі з різними рівнями сформованості національно-патріотичної вихованості молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, що представлено у таблиці 2.4.

Спираючись на представлені у таблиці 2.4 дані можна зазначити, що переважна кількість школярів має низький рівень сформованості, під час дослідження національно-патріотичної вихованості в учнів молодших

класів з інтелектуальними порушеннями виявлено 4 учні з таким рівнем, а це становить 50% досліджуваних учнів, 3 учнів показали середній рівень національно-патріотичної вихованості – 37,5% школярів, 1 учень показав достатній рівень вихованості, що становило 12,5% досліджуваних. Результати представлено на малюнку 2.1.

Таблиця 2.4

Дані про рівні сформованості національно-патріотичної вихованості в учнів з інтелектуальними порушеннями за опитувальником (відсотки)

Рівні	Загальні показники	
	К-ть учнів	Відсотки
Високий	-	-
Достатній	1	12,5
Середній	3	37,5
Низький	4	50

А

на
ліз
від
по
від

ей учнів з порушеннями інтелекту, проведення співбесіди дали змогу визначити показники сформованості національно-патріотичної вихованості за показниками.

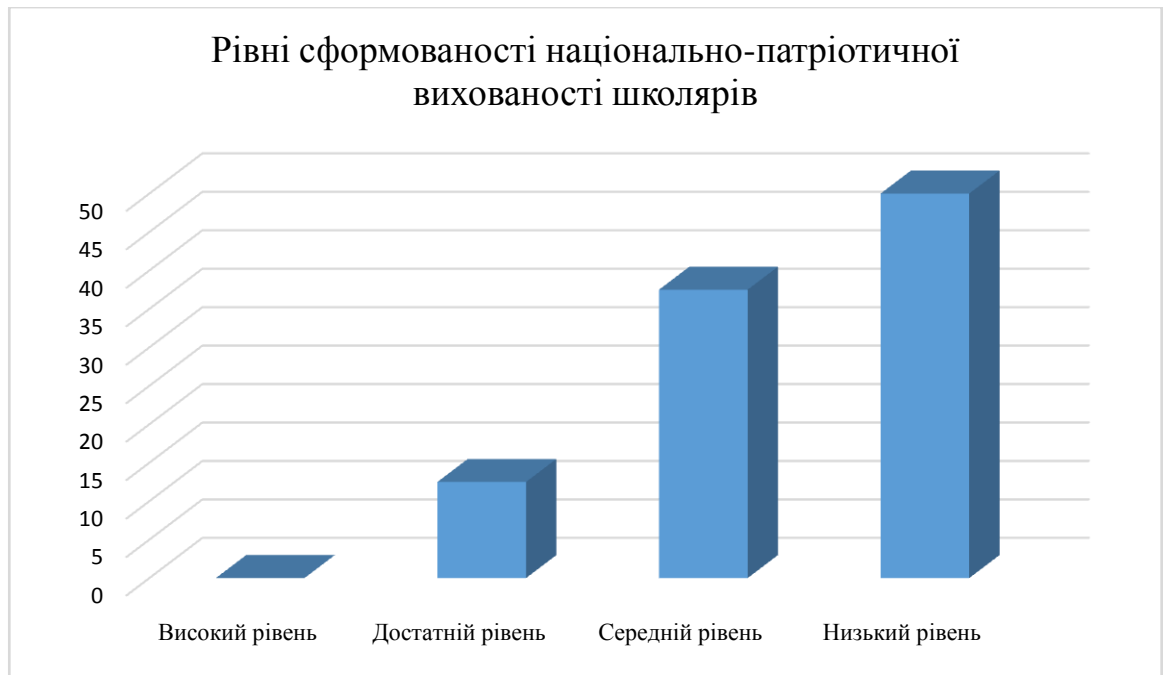

Рис 2.1. Рівні сформованості національно-патріотичної вихованості в учнів з інтелектуальними порушеннями за опитувальником (%)

У діагностичній карті експертної оцінки патріотичної вихованості школярів (табл.2.1) виокремлено показники її діагностики.

На основі отриманих даних зазначимо, що показники патріотичної вихованості школярів з інтелектуальними порушеннями мають дуже низький початковий рівень сформованості. Узагальнені дані представлено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Дані експертної оцінки патріотичної вихованості школярів з інтелектуальними порушеннями за показниками (бали)

№	учні	показники			Загальна оцінка	Рівень
		Патріотичні уявлення	Патріотичні переконання	Можливості подальшого розвитку		
1	К.М.	2	3	2	7	низький
2	П.С.	5	3	3	11	середній
3	В.К.	3	2	1	6	низький
4	Ж.С.	3	2	2	7	низький

5	М.О.	6	5	4	15	середній
6	Г.О.	5	4	2	11	середній
7	Л.Д.	2	2	2	6	низький
8	М.В.	2	2	1	5	низький
	Середнє значення за показником	28/3,5	23/2,9	17/2,1		

Спираючись на дані можемо зазначити, що більшість учнів з порушеннями інтелекту мають низький рівень знань і уявлень про рідну землю і природу, історію Батьківщини, слабо розуміють зміст, не вміють міркувати.

Можна зазначити, що найкраще сформованим показником патріотичної вихованості школярів є патріотичні уявлення, саме за ним учні показали найвищий результат.

Другим за рівнем сформованості в учнів є патріотичні переконання, діти володіють знаннями про сім'ю, рід і свій народ, співставляє і усвідомлює різні мотиви поведінки інших людей тощо (табл.2.5).

Найменш сформованим виявився показник можливості подальшого особистісного розвитку школяра оскільки саме він мав найвищий рівень абстракції і діти були не в змозі визначити і усвідомити свою поведінку в моральних ситуаціях і ситуаціях, що вимагають прояву патріотизму, не визначають способи свого особистісного розвитку, не проектують свою особистість, не відстоюють свої позиції і переконання.

Наочно результати експертної оцінки патріотичної вихованості школярів з інтелектуальними порушеннями за показниками (середній бал) представлено на малюнку 2.2.

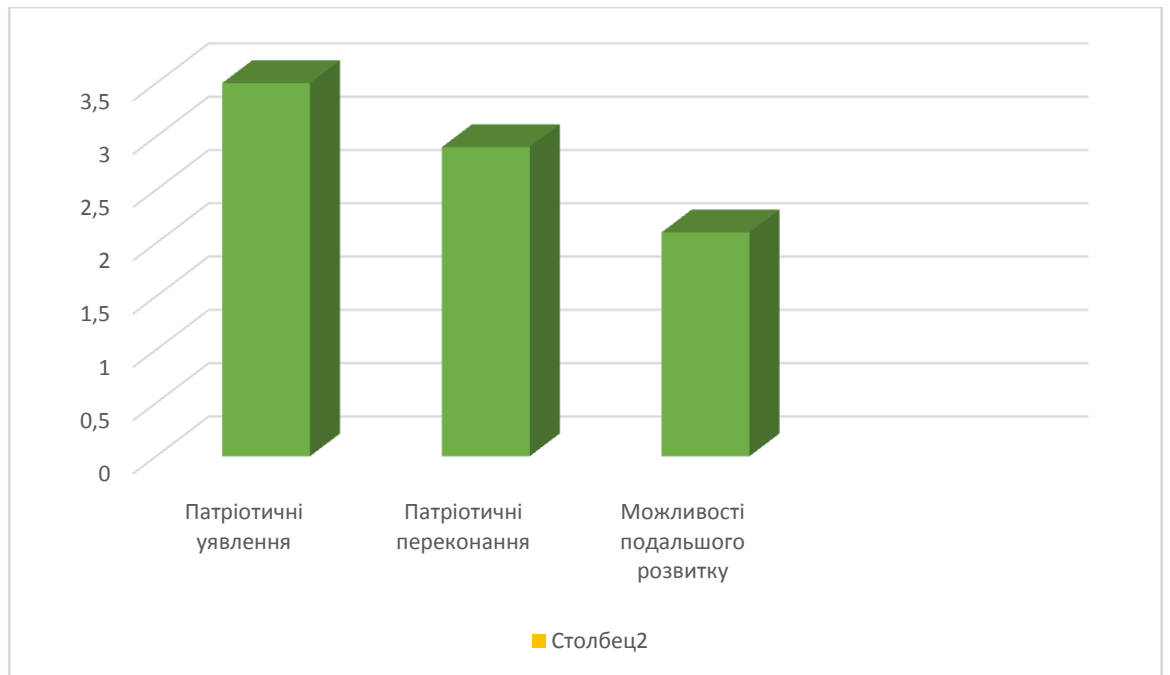

Рис.2.2. Експертна оцінка патріотичної вихованості школярів з інтелектуальними порушеннями за показниками (середній бал)

Національно-патріотичне виховання молодших школярів з порушеннями інтелекту є виключно важливою частиною виховання підростаючого покоління. Комплексний підхід до формування у них патріотизму сприятиме зниженню негативного впливу людського фактора на всебічний і гармонійний розвиток особистості.

Для школи, що має свою певну соціальну характеристику питання виховання патріотичних почуттів, любові до Батьківщини, до свого народу, готовності до самостійного життя в правовому багатонаціональній державі, стоїть дуже гостро [12, 13].

Багато шкільні дисципліни стосуються питань патріотичного виховання та формування громадянськості. Позаурочні заняття здатні істотно поліпшити патріотичне виховання в школі. Інше питання: як це зробити і що для цього необхідно? Для формування патріотизму навчального матеріалу недостатньо, а для виховання громадян-патріотів, здатних бути захисниками своєї Батьківщини, необхідне цілеспрямоване і ефективний вплив на учня саме в навчально-виховній сфері [8, 32].

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

3.1. Методика організації національно-патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями на краєзнавчих засадах

Робота по формуванню національно-патріотичних почуттів у молодших школярів з порушеннями інтелекту повинна бути систематичною і включати в себе активну діяльність особисто молодших школярів, педагогів, а також батьків.

Патріотичне виховання в початковій школі має сприяти залученню дітей до загальнолюдських цінностей, до історії і культурі Батьківщини в цілому і рідного краю зокрема; бути націленою на розвиток у молодших школярів допитливості, пізнавальної активності, що забезпечить інтелектуальний розвиток дитини, допоможе створити умови для розвитку особистості громадянина [17].

Система роботи з патріотичного виховання молодших школярів у спеціальній школі заснована на інтеграції різних видів дитячої діяльності: навчальної, мовної, образотворчої, пізнавальної, конструктивної, ігровий.

Зазначимо, що при організації роботи з дітьми молодшого шкільного віку та їх сім'ями звертається увага [30]:

- на виховання громадянськості, патріотизму, поваги до прав, свобод і обов'язків людини;
- на виховання моральних почуттів і етичної свідомості;
- на виховання працьовитості, творчого ставлення до праці, навчання, життя.

Розвитку патріотичних почуттів, розширення знань про рідний край сприяє відвідування екскурсій, зустрічей з цікавими людьми, бесід в музеях, дитячих бібліотеках. Робити це можна як в рамках шкільних занять, в тому числі, і позакласних, так і в сімейному вихованні [2].

Основна мета роботи з молодшими школярами з інтелектуальними порушеннями по ознайомленню їх з історією і культурою рідного міста полягає у вихованні у них почуття гордості і поваги до місця проживання.

Діти повинні знати різні факти про історію і природу рідного краю. Ознайомленню молодших школярів з рідним містом сприяють різноманітні форми роботи, як традиційні (фоторепортаж, бесіди про відомих людях, створення художніх альбомів, читання віршів), так і інноваційні (створення макета будівлі; вивчення карти міста і нанесення на неї найбільш значущих об'єктів; фоторепортажі) [48, 50].

Відзначимо, що знайомство дітей з історією і культурою рідного краю є основою для патріотичного виховання підростаючого покоління, отже, вчителю необхідно підібрати такі методи роботи, які дозволять викликати емоційний відгук дітей і бажання самостійно здобувати знання.

До таких форм роботи відносяться, наприклад, вікторини, складання оповідань, підбір прислів'їв з краєзнавчої тематики, створення альбомів з ілюстраціями про тварину і рослинний світ рідного краю, про його історію, архітектуру, відомих людях [50].

Також для патріотичного виховання необхідно включати в роботу народні ігри, пісні, в яких учні активно долучаються до традицій народу, вчать проявляти взаємодопомогу.

Молодший шкільний вік розглядається в психолого-педагогічній науці як час інтенсивного становлення особистості дитини, адже в цей час формується її світогляд, ставлення до навколишнього світу. Молодші школярі вже знайомі з державними символами: прапором, гербом, гімном.

Залучення дитини до культури рідного краю заснована на дотриманні наступних умов [50]:

1. Безпосередня участь в краєзнавчій діяльності дорослих, і дітей.
2. Використання народного досвіду безпосередньо в житті дітей (збір лікарських трав, роботи на садово-городній ділянці);
3. Засвоєння традиційних культурних еталонів не тільки дітьми, але і їх рідними, близькими, учителями.
4. Патріотичне виховання в сім'ї. Саме тут повинні закладатися базові цінності і робити щеплення любов до рідного краю [50].

Робота по залученню дитини до культури рідного краю в початковій школі проводиться за наступними напрямками:

- історичне краєзнавство (військово-історичне, історико-культурне, історико-архівне);
- природничо - наукове краєзнавство (географічне, екологічне, біологічне, геологічне);
- етнокультурне і соціолого-демографічне краєзнавство (фольклорне, художнє, літературне);
- туристично-краєзнавча діяльність (краєзнавчі дослідження під час туристичних походів);
- спортивний туризм (вчинення спортивних туристичних походів в поєднанні з проведенням краєзнавчих спостережень);
- оздоровчий туризм (вчинення походів по рідному краю в поєднанні з проведенням краєзнавчих спостережень, досліджень і вивченням окремих особливостей району походу);
- музейне краєзнавство (вивчення рідного краю на базі краєзнавчого музею);
- екскурсійне краєзнавство (вивчення рідного краю під час підготовки та проведення екскурсій);
- сімейне краєзнавство [50].

Таким чином, основна ідея роботи по залученню дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту до культури рідного краю полягає в формуванні у них системних знань з історії та культури рідного краю, вихованні почуття любові до своєї малої батьківщини, гордості за неї як в школі, так і сім'ї. Ця робота допоможе закласти основи патріотизму для подальшого розвитку молодших школярів з порушеннями інтелекту.

3.2. Програма національно-патріотичного виховання «Я - громадянин України»

Програма з національно-патріотичного виховання включає декілька напрямків, що між собою пов'язані логічною послідовністю формування громадянина України [16, 38]. Зміст програми та її логічне наповнення представлено у таблиці 3.1.

Ціннісні установки і плановані результати програми [38]:

Ціннісні установки:

- любов до України, до свого народу, до своєї малої батьківщини, закон і правопорядок, свобода і відповідальність, довіра до людей, борг перед старшим поколінням, сім'єю, шанування батьків, турбота про старших і молодших, справедливість, милосердя, честь, гідність, толерантність;
- рідна земля, заповідна природа, планета Земля;
- краса, гармонія, духовний світ людини, естетичний розвиток, художня творчість.

Плановані результати:

Сформовано ціннісне ставлення до України, свого народу, краю, державну символіку, законам України, старшому поколінню, до природи.

Учні мають знання про значущі сторінки історії країни, про приклади виконання громадянського і патріотичного обов'язку, про

традиції і культурне надбання свого краю, про моральні норми і правила поведінки, про етичні норми взаємин в сім'ї, між поколіннями, знають традиції своєї родини і освітнього закладу, дбайливо ставляться до них.

Таблиця 3.1

Програма з національно-патріотичного виховання молодших школярів спеціальної школи [15]

№	Назва	Завдання	Передбачуваний результат діяльності	Заходи
1.	<i>«Я і я» - формування громадянського ставлення до себе</i>	формувати патріотизм і виховувати громадянську відповідальність; формувати свідоме ставлення до свого здоров'я та здорового способу життя; виховувати у дітей розуміння сутності свідомої дисципліни і культури поведінки, відповідальності і старанності, точності при дотриманні правил поведінки в школі, вдома, в громадських місцях; формувати потребу до самоосвіти, виховання своїх морально-вольових якостей.	високий рівень самосвідомості, національної свідомості, самодисципліни, розуміння учнями цінності людського життя, здоров'я, справедливості, безкорисливості, патріотизму, поваги людської гідності, милосердя, доброзичливості, здатності до співпереживання.	ігри на розвиток довільних процесів (уваги, пам'яті, уяви і т.д.), бесіди «Хто я? Який я?», «Мое хобі», «Що таке особистість?», Тест «Пізнай себе », психол. практикум «Правила щасливої людини», годину відвертої розмови «Мій сусід по парті», конкурс «Учень року», бесіди про шкоду алкоголю, куріння і наркоманії, дні Здоров'я, спортивні заходи, випуск тематичних газет, акції милосердя.
2.	<i>«Я і сім'я» - формування громадянського ставлення до своєї сім'ї</i>	формувати повагу до членів сім'ї; виховувати сім'янина, люблячого своїх батьків; формувати у дітей розуміння сутності	сформоване уявлення про те, що справжній чоловік має розум, сміливість,	бесіди «Що значить бути хорошим сином і дочкою», «Гурбота про батьків - справа

		основних соціальних ролей: дочки, сина, чоловіка, дружини.	благородство; сформоване уявлення про те, що справжня жінка відрізняється добротою, увагою до людей,	совісті кожного», конкурс малюнків та віршів «Я люблю свою маму», конкурси творів «Я і мої родичі»,
--	--	--	--	---

Продовження таблиці 3.1

			любов'ю до дітей, умінням прощати; сформоване уявлення про те, що справжній син і дочка бережуть спокій членів сім'ї, готові допомогти старшим в роботі по дому, не створюють конфліктів, вміють тримати дане слово, піклуються про свою сім'ю.	«Про батька кажу з повагою», «Моя мама - найкраща», змагання «Мама, тато, я - дружна сім'я», концерт для батьків «Від щирого серця», свята «Сімейні традиції», фотовиставка «Я і моя сім'я», класні години із залученням батьків, спільні святкові вечори, день відкритих дверей «день школи», батьківські збори, педагогічний лекторій для батьків.
3	<i>«Я і культура» - формування ставлення до мистецтва</i>	виховувати у школярів почуття прекрасного, розвивати їх творче мислення, художні здібності, формувати естетичні смаки, ідеали; формувати розуміння значущості мистецтва в житті кожного громадянина	вміння бачити прекрасне в навколишньому житті, заняття дітей одним з видів мистецтва в гуртках художньої циклу, участь у художній самодіяльності.	екскурсії в музеї, на художні виставки, відвідування театрів, бесіди про мистецтво, зустрічі з творчими людьми, організація виставок дитячої творчості та фотовиставок, конкурс художньої самодіяльності «Зірки Надії»

				(конкурси вокалістів, хорових колективів, інструменталістів, театральних і танцювальних
--	--	--	--	---

Продовження таблиці 3.1

				колективів), виставки книг.
4	<i>«Я і школа» - формування громадянського відношення до школи</i>	формувати у дітей усвідомлення приналежності до шкільного колективу, прагнення до поєднання особистих і суспільних інтересів, до створення атмосфери справжнього товариства і дружби в колективі; виховувати свідоме ставлення до навчання, розвивати пізнавальну активність, формувати готовність школярів до свідомого вибору професії; виховувати свідому дисципліну і культуру поведінки; виробляти потреба учнів постійного поповнення своїх знань, в зміцненні свого здоров'я; виховувати свідому готовність виконувати Статут школи.	усвідомлення учнем ролі знань у житті людини, оволодіння етикою взаємовідносин «учень - учитель», «учень - учень», виконання розпорядку роботи школи і покладених на учня обов'язків, уміння користуватися правами учня, виконання ролі господаря в школі, що підтримує обстановку доброзичливості і радості спілкування, поваги один до одного.	свято першого дзвоника, екскурсія по школі «Мій шкільний будинок», бесіди «Правила поведінки в школі», бесіда про шкільному статуті «Мої права та обов'язки», конкурс творів та малюнків «Моя школа», «Моя вчителька», організація чергувань, ігри «Найсильніше ланка», «Простіше простого про ввічливість», конкурс творів «Наша школа в майбутньому», випуск плакатів до Дня вчителя, концерт для вчителів, акція «Бібліотеці - нашу допомогу», конкурс класних кімнат «Самий затишний клас», конкурс класних

				куточків, трудовий десант« Прикрась територію школи ».
5	«Я і моя країна» - формування патріотичних відносин до Батьківщини	розвивати громадську активність учнів, виховувати в них свідоме ставлення до народного надбання, вірність до бойових і трудових традицій	переконаність навчаються в тому, що справжній громадянин любить і пишається своєю	бесіди про державну символіку України і малої Батьківщини, зустріч з працівниками

Продовження таблиці 3.1

		старшого покоління, відданість до Вітчизни, готовність до захисту її свободи і незалежності; виховувати політичну культуру, почуття відповідальності і гордості за свою країну.	Батьківщиною, вивчає її історико-культурну, духовну спадщину, вірний своєму громадянському обов'язку і готовий до захисту Вітчизни.	прокуратури «Про відповідальність неповнолітніх», лекція «Права і обов'язки дитини», екскурсії в краєзнавчі та шкільні музеї, конкурс малюнків та творів «Моя мала Батьківщина», зустрічі з ветеранами.
6	«Я і планета» - формування громадянського відношення до планети Земля	виховувати розуміння взаємозв'язків між людиною, суспільством, і природою; формувати естетичне ставлення дітей до навколишнього середовища і праці як джерела радості і творчості людей.	учні повинні серйозно задуматися над своїм існуванням на планеті Земля і над тим, як її зберегти. Справжній патріот любить і береже природу, займає активну позицію в боротьбі за збереження миру на Землі.	конкурс малюнків «Бережи природу - наш дім», прибирання території навколо школи «Прикрась шматочок планети», «Квітник у школи», конкурс віршів «Природа в поезії», бесіди «Ми відповідаємо за тих, кого привчили », екскурсії в природу «Ось і осінь до нас прийшла», «Зима-зима», «в гості до зеленій аптеці», майстерня годівниць, акція

				«Погодуйте птахів взимку».
--	--	--	--	----------------------------

Учні мають досвід рольової взаємодії і реалізації громадянської, патріотичної позиції, досвідом взаємодії з людьми різного віку, небайдужі до життєвих проблем інших людей, вміють співчувати людині, яка перебуває у важкій ситуації, бачити красу в навколишньому світі, в поведінці, вчинках людей.

Школярі мають початковими уявленнями про права та обов'язки людини, громадянина, сім'янина, товариша, естетичного ставлення до навколишнього світу і самому собі.

У дітей молодшого шкільного віку накопичений особистий досвід участі в екологічних ініціативах, проектах, в природоохоронній діяльності в школі, на пришкільній ділянці.

В результаті реалізації програми очікується [15]:

- розвиток творчих здібностей;
- усвідомлення відповідальності за долю країни, формування гордості за причетність до діянь попередніх поколінь;
- здатність до самореалізації в просторі російської держави, формування активної життєвої позиції; знання і дотримання норм правової держави;
- усвідомлення учнями вищих цінностей, ідеалів, орієнтирів, здатність керуватися ними в практичній діяльності.

Кінцевим результатом реалізації програми має стати активна громадянська позиція і патріотичну свідомість учнів, як основа особистості громадянина України.

Опис особистих якостей учня в результаті реалізації програми [15]: доброзичливий; порядний; самодисциплінований; впевнений;

терпимий (толерантний); самостійний; відповідальний; цілеспрямований (особливо до знань); уважний до однолітків; акуратний; поважний; люблячий; товариський; допитливий; співпереживає; вихований; працьовитий; відкритий; активний; комунікабельний.

3.3. Методичне забезпечення співпраці з батьками у вихованні національно-патріотичної самосвідомості школярів

Проблеми виховання дітей з порушеннями інтелекту знаходяться в центрі уваги вчених, педагогічних колективів, широкої громадськості. Йдуть пошуки нових підходів до створення концепції виховання, системи освіти. Найважливішою основою у вирішенні цих проблем є відродження принципу патріотизму, згідно з яким навчання, виховання і вся система освіти будуються з урахуванням психології, мови, культури народу, його традицій, звичаїв і національних особливостей [11].

У той же час сьогодні зріє усвідомлення того факту, що багатий досвід виховання молодого покоління, накопичений народами протягом століть, повинен збиратися, осмислюватися педагогічною наукою, вчителями і застосовуватися в практиці сучасної школи.

Вивчення особливостей традиційної культури виховання особливо важливо зараз, коли сім'я перебуває в нестабільних соціально-економічних умовах, а її адекватні захисні механізми ще не сформовані, що в першу чергу відбивається на дітях, викликає у них жорстокість. Як правило, діти приходять до школи, вже маючи негативний життєвий досвід, нестійку психіку. В таких умовах на школу лягає рішення не тільки педагогічних, а й соціальних проблем, вирішення яких можливе тільки при спільній роботі з батьками [32].

Виходячи з цього педагоги додаткової освіти визначили для себе одну з пріоритетних завдань своєї педагогічної діяльності - це пошук найбільш ефективних форм роботи з батьками учнів.

Коллективи загальноосвітніх спеціальних шкіл висувають в якості ведучого завдання підготовку учня з порушеннями інтелекту до осмисленої діяльності в сфері духовно-морального життя в сучасних умовах.

Насилу можна собі уявити весь обсяг інформації, ту безліч знань і навичок, які повинна переробити і засвоїти дитина, щоб орієнтуватися в світі, жити в ньому. Дитина має право розраховувати на допомогу дорослих. Яким чином сприяти розвитку дитини, її самостійності, ініціативності, її соціалізації в суспільстві, виховання її моральних якостей?

Протягом багатьох століть світ сім'ї був найсильнішим чинником формування особистості дитини.

Педагоги ставлять своїм завданням забезпечити взаємодію з батьками учнів з порушеннями інтелекту з метою створення єдиного виховного середовища, в якому основою життя були б найвищі людські цінності.

Педагог не може перевиховувати батьків і перетворювати сім'ю - це лежить за межами його професійних повноважень. Але він може сприяти створенню умов особистісного становлення дитини шляхом педагогічного впливу на сімейне виховання.

Підкреслимо, що об'єктом професійного впливу педагога виступає не сама сім'я і не батьки дитини, а саме сімейне виховання. В цьому і полягає взаємодія педагога і батьків. Складовою частиною такої взаємодії є інформаційне забезпечення батьків відомостями про освітню концепцію спеціальної школи, про цілі і завдання особистісного розвитку учнів, їх діяльності на основних навчальних заняттях і на заняттях в другій половині дня. Повинна також реалізуватися функція педагогічної освіти. Така інформація надзвичайно впливає на виховне сімейне середовище, вносить усвідомленість в дії батьків, надає їх впливу на дітей доцільний

характер, підвищує рівень позитивного ставлення до даного освітнього закладу [4].

Мета спільної діяльності педагогів і батьків полягає в об'єднанні дітей, батьків, педагогічного колективу спеціальної школи в колектив односторонців, який вирішує такі завдання [4]:

- створення школи виховної освіти для всієї родини;
- підвищення загального культурного рівня сім'ї, формування і зміцнення традицій роду;
- організація зустрічей з майстрами народних промислів і цікавими людьми міста;
- пропаганда здорового способу життя, української народної кухні, народної медицини;
- проведення свят за народним календарем;
- консультації психолога школи;
- організація спільних виставок, концертів, творчих лабораторій;
- участь в міських народних святах.

Для досягнення поставлених цілей педагог повинен:

- вміти створювати умови неформального спілкування, що сприяє прояву ініціативи, активної позиції батьків;
- вміти впливати на спілкування, відносини між людьми;
- вміти будувати взаємини на основі спілкування на рівних: педагог - батьки - учень;
- формувати інтерес до народної культури, розвивати механізм самоосвіти батьків;
- розвивати у дорослих інтерес до спільного проведення часу з дитиною;
- знати і вміти застосовувати психологічні прийоми діагностики вивчення особистості дитини, його сім'ї і соціуму.

Практична робота педагогів спеціальної школи з батьками дітей з порушеннями інтелекту реалізується через колективні та індивідуальні форми взаємодії.

Колективні форми роботи: батьківські збори і конференції, дні відкритих дверей, звітні концерти і виставки учнів, народні свята.

Індивідуальні форми роботи: консультації та бесіди, доручення при підготовці до проведення народних свят, спільна з дітьми творча діяльність, допомога в організації та проведенні екскурсій і поїздок.

Органом, що координує спільну діяльність, є рада, до якої входять адміністрація спеціальних освітніх установ, наукові керівники педагогічного інституту, піклувальна рада (батьки) [32].

Таким чином, загальноосвітні спеціальні школи на сучасному етапі розвитку освіти допомагають вирішувати проблеми об'єднання зусиль різних освітніх установ у вирішенні питання національно-патріотичного виховання підростаючого покоління, проблем розвитку особистості дитини з порушеннями інтелекту.

ВИСНОВКИ

1. Проблема національно-патріотичного виховання підростаючого покоління є актуальною на всіх етапах розвитку людського суспільства. В даний час у зв'язку з кардинальними перетвореннями у всіх сферах життя нашого суспільства дана проблема набуває особливого значення.

Особливо гостро ця проблема постає у контексті спеціальної освіти. Педагогів і психологів цікавить: як побудувати навчально-виховний процес, метою якого було б формування національної самосвідомості, розвиток у дитини системи загальнолюдських цінностей, розуміння ролі своєї нації, етносу в світовому історичному процесі

2. Ефективне здійснення завдань багато в чому залежить від підготовленості вчителів до реалізації виховного потенціалу педагогіки. Школа в ідеалі повинна являти собою суспільний інститут, який передає молодому поколінню культуру даного суспільства, накопичену попереднім поколінням.

Для формування патріотизму в системі виховної роботи школи потрібно знати не тільки його сутність і зміст виховання, а й його психолого-педагогічні компоненти. Такими компонентами виступають потребнісно-мотиваційний, когнітивно-інтелектуальний, емоційно-чуттєвий, поведінковий і вольовий.

3. Аналіз спеціальної педагогічної і психологічної літератури дає змогу стверджувати, що в учнів початкових класів спостерігається прояв шани і любові до рідного краю, міста, району. Однак, визначено, що в цьому віці у дітей майже неможливо сформувати переконання, але можна закласти емоційні основи патріотичних почуттів.

В результаті проведеного констатувального дослідження щодо рівня національно-патріотичної вихованості учнів молодших класів з інтелектуальними порушеннями з'ясовано, що переважна кількість школярів має низький рівень сформованості, а саме 4 учні, що становить 50% досліджуваних учнів, 3 учні показали середній рівень національно-

патріотичної вихованості – 37,5% школярів, 1 учень показав достатній рівень національно-патріотичної вихованості, що становить 12,5% досліджуваних.

На основі отриманих даних зазначимо, що показники патріотичної вихованості школярів з інтелектуальними порушеннями мають переважно низький рівень патріотичних переконань, це проявляється у розмитих знаннях про свій народ, національність, рід, про рідну землю і природу, поверхневих знаннях про свою родину, низький рівень знань і уявлень про історію Батьківщини, як основу для формування своїх особистих ціннісних орієнтацій, мотив.

Найкраще сформованим показником патріотичної вихованості школярів є патріотичні уявлення, саме за ним учні показали найвищий результат. Другими за рівнем сформованості в учнів є патріотичні переконання, найменш сформованим виявився показник можливості подальшого особистісного розвитку школяра.

4. Система роботи з національно-патріотичного виховання молодших школярів у спеціальній школі може носити продуктивний характер тільки в разі вдалого поєднання різних видів діяльності: навчально-пізнавальної, ігрової, мовної, конструктивної, образотворчої. Робота по формуванню національно-патріотичних почуттів повинно бути систематичною і включати в себе не тільки діяльність школярів, а також активну діяльність батьків і педагогів.

Методичні засади організації роботи з формування національно-патріотичних відчуттів у школярів передбачають певні форми роботи, а саме: сімейне виховання, урочні шкільні заняття, виховні позакласні заняття. Відповідно, визначеними напрямками роботи у спеціальній школі є: робота з вчителями, робота з учнями, робота з батьками. Необхідними умовами формування національно-патріотичних відчуттів у школярів спеціальної школи визначено наступні: засвоєння традиційних культурних еталонів нації, використання народного досвіду в житті дітей,

патріотичне вихованні в родині, безпосередня участь в краєзнавчій діяльності

Позаурочна діяльність з формування національно-патріотичних відчуттів у школярів з порушеннями інтелекту передбачає: знайомство з побутом та традиціями свого народу з його календарно-обрядовими святами, зустрічі з відомими людьми, виставки малюнків, фотографій, макетів, ведення краєзнавчого гуртка, складання «Генеалогічного дерева своєї родини».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі. К.- Освіта, 2007. – 130 с.
2. Афанасьєв А. Проблема формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій на сучасному етапі. Рідна школа. – 2009. – № 12. – С. 19–21.
3. Азаров Ю. Педагогическое искусство патриотического воспитания. Воспитание школьников. - 2008. - №6.
4. Базилевська О. Формування громадянської культури та національної свідомості в учнів з особливими освітніми потребами шляхом упровадження петриківського розпису в позаурочній роботі / Оксана Базилевська. Особлива дитина: навчання і виховання. – 2016. – №2. – С. 59–66.
5. Башмет М. Зміцнення всіх компонентів національної свідомості у молоді – пріоритетний напрям державотворчої політики України. Державність. – 1994. – №2. – С. 50–53.
6. Белкин А. С.Нравственное воспитание учащихся вспомогательной школы: учеб.пособие для пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1977. 112 с.
7. Бедник Д.В. Патриотическое воспитание: от парадоксов поведения к стандартам воспитания. Библиотечное дело. - 2006. – 156с.
8. Быков А.К. Проблемы патриотического воспитания. Педагогика. – 2006. – № 2. – С. 37-42.
9. Боришевський М.В. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості. Цінності освіти і виховання особистості: науково-методичний збірник М.В. - К., 1997. - С.21-25.
10. Вишневський О.М. Сучасне українське виховання: педагогічні нариси. Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти; Львівське обласне педагогічне товариство ім.Г. Г. Ващенко. - 1996. - 238с.

11. Вержиховська О.М. Формування моральних якостей у розумово відсталих молодших школярів у позакласній виховній роботі: монографія. Кам'янець-Подільський: видавець Зволейко Д. Г., 2009. - 228 с.
12. Вержиховська О.М., Бонецька О. М., Козак А. В. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з особливостями інтелектуального розвитку: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2013. - 372 с.
13. Висоцька А.М., Лапін А. В., Нікітіна Я. Виховна робота. 1-4 класи. Програма для спеціальної школи. Дефектологія. 2010. № 4. С. 21-26. Продовж. Поч. див. у № 3 / 2010.
14. Висоцька А.М., Лапін А. В. Програма для спеціальної школи : орієнтовна тематика виховних заходів (1-4 кл.). Дефектологія. 2019. № 2. С. 25-31.
15. Висоцька А.М., Івашина І. І. Основні напрямки виховної роботи з формування спеціальної поведінки учнів допоміжних шкіл-інтернатів: методичний посібник. Черкаси: ЧОПОПП, 2003. 31 с.
16. Воспитательная работа во вспомогательной школе: пособие для учителей и воспитателей под ред. В.Ф. Мачихиной. М.: Просвещение, 1980. 62 с.
17. Виховання громадянина, патріота, гуманіста: Навч.- метод. посібник К.І.Чорна – К.: ТОВ «ХІК», 2004.- 96 с.
18. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави. Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 9–14.
19. Дмитрієва Л.Г., Черноіваненко Н.М., Методика виховання в школі: Київ, 2000р. – 320 с.
20. Жариков А.Д. Растите детей патриотами – М., 2009. – 236с.
21. Іваннікова Л.В. Про уроки народознавства. Рідні джерела. - 1999, - № 4, - С.65-67.

22. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави. Педагогічна газета. – 2000. - № 6 (72), червень.- С. 6 -8.
23. Кудрявцева Т.А. Патриотическое воспитание: теория и современная образовательная практика в сфере дополнительного образования на примере собственной педагогической практики. В кн.: Единство образовательного пространства как междисциплинарная проблема: Сборник научных трудов. – СПб.: Издательство РГПУ им. А. И. Герцена; АСТЕРИОН, 2011. - С. 321–326.
24. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. Педагогічна газета. - 2006. - № 6, - С.35-37.
25. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: [навчальний посібник. - 2-ге вид., допов. переробл.]. - К.: Вища шк., 2005. - 343 с.
26. Лесечко А.М. Громадянське виховання в школі: актуальність, проблеми, досвід. Конференція інновацій в управлінні навчальними закладами. - К.: Управління школою, - 2008. - № 22-24. - С.54-60.
27. Концепція громадянської освіти в Україні. Педагогічна газета. - 2000. - № 11. - С.4-6.
28. Лозко Г.С. Українське народознавство. - Київ: Зодіак, 1995. - 368 с.
29. Кудикіна Н. Загадки як традиційні українські фольклорні ігри. Рідні джерела. - 1998, - № 4, - С.72-74.
30. Микляева Н.В. Нравственно – патриотическое и духовное воспитание дошкольников. – М.: Сфера, 2013. – 144 с.
31. Мазуренко О.В. Патриотическое воспитание младших школьников в процессе выполнения заданий краеведческой направленности. Молодой ученый. – 2015. – №20.1. – С. 24–26.
32. Методика воспитательной работы во вспомогательной школы. под ред. Коротова. М.: Просвещение, 1990. 78 с.

33. Михальченко Н.В. Развитие патриотической рефлексии у младшему школьному віці. Вісник Одеського національного університету. - (Том 8. Випуск 10, серія: психологія). - 2003 - С.80-84.
34. Михальченко Н.В. Психологічні особливості розвитку патриотической рефлексии в младшому школьному віці засобами українського фольклору. Вісник Одеського національного університету. - (Том 9. Випуск 8, серія: психологія). - 2004. - С.42-49.
35. Негина Т.А. Приобщение младших школьников к родной культуре. Обучение и воспитание: методики и практика. – 2015. – №18. – С. 218–223.
36. Оржехівський В.М. Громадянська освіта формує громадянина. Відродження. - 2000. - № 1. - С.3-5.
37. Орієнтовний зміст виховання в національній школі: методичні рекомендації. - [за ред. Є.І. Коваленко та ін.]. К.: ІЗМН, 1996. - 136 с.
38. Програма патриотического виховання дітей та учнівської молоді /Бех І.Д., Чорна К.І. – К.: Світ виховання, 2007.-31 с.
39. Попова Л.В. К проблеме патриотического воспитания детей дошкольного возраста. Дошкольное образование: опыт, проблемы, перспективы развития . – 2015. - № 3. – С.62 – 65
40. Патриотически ориентированное образование: методология, теория, практика. – М.: Роспатриотцентр; Волгоград: Авторское перо, 2005. – 400 с.
41. Позняк С.І. Уявлення школярів про громадянина і формування в них громадянської компетентності. Вісник АПН України. - 2007. - № 4. - С.83-84.
42. Пороцкая Т. И. Работа воспитателя вспомогательной школы. Из опыта работы: кн. для воспитателя. М.: Просвещение, 1984. 176 с.
43. Психологические проблемы коррекционной работы во вспомогательной школе/ под ред. Ж.И.Шиф, В.Г.Петровой, Т.Н.Головиной. М.: Педагогика, 1979. 176 с.

44. Старікова К.Л. З витоків народної мудрості. - Львів: Відділення пед. Суспільства, 1994. - 89.с.
45. Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітньої школи: методичний посібник для вчителів. - [за ред. академіка Д.О. Тхоржевського]. - К., - 1999. - 295с.
46. Смирнова А. Н. Коррекционно-воспитательная работа учителя вспомогательной школы: Из опыта работы. М.: Просвещение, 1982. 103 с.
47. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. - К.: ІЗМН, 1997. - С.57-59.
48. Суетина Л.Р. Воспитание гражданина и патриота через историю и культуру родного края. Молодой ученый. – 2014. – №17. – С. 544–546.
49. Суколенов И.В. Теория и практика патриотического воспитания учащихся в современных условиях. – Курган: КУ, 2006. – 177 с.
50. Тюлепаева Э.Р. Приобщение младших школьников к национальной культуре родного края. Вестник ЧГПУ. – 2010. – №6 – С.201–207.
51. Українське народознавство: [навчальний посібник] / За ред. С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь. - Львів: Фенікс, 1994. - 100 с.
52. Циулина, М.В. Патриотическое воспитание школьников: возможности социообразовательной среды. Воспитание в школе. - 2013. - № 3.– С. 24 - 32.
53. Шульженко М.Э. Патриотическое воспитание современной молодежи. Молодой ученый, 2017. – №47. – С. 240-243. URL <https://moluch.ru/archive/181/46664/>

ДОДАТКИ

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Кур'янінова Дар'я Сергіївна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

• вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
- надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
- не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

18.10.2021

(дата)

Кур'янінова Дар'я _____

(ім'я, прізвище)

